

НАДЛЕЖНОСТ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО АГРЕСИЈЕ

Апстракт: У раду се анализира ишћање иравне дефиниције злочина агресије, ие ишћање надлежности Међународној кривичној суда за именуито дело. Како је агресија иоком ирошлости мењала своју иравну форму, ирви део рада је иосвећен историјском аспектииу кривичној дела агресије. У иом смислу иосебан акценати се сивља на одрећене доћајаје у ирошлости који су умнојоме обликовали кривично дело агресије. Па је иако обраћен злочин ирошив мира, иредвићен сиваиуиом МВТН, који је иреићеча иојма агресије. Имајући на уму значај Резолуције 3314, иштиа је обраћена кроз иризму обликовања злочина агресије, ие се на крају излајања о наведеном кривичном делу иосебна иажња усмерава ка злочину агресије у оквиру Римској сиваиуиуи и амандмана који су усвојени на 13. Пленарној седници Прве ревизионе скуишћине Међународној кривичној суда, одржаној у Кампали. Друи део рада иредсиваља сажеић ириказ надлежности Међународној кривичној суда за односно дело. У иу сврху су разматрана решења која су садржана у члановима 15bis и 15ter Римској сиваиуиуи, као и однос између Међународној кривичној суда и Саветиа безбедности Уједињених нација.

Кључне речи: агресија, Римски статут, Међународни кривични суд, Савет безбедности.

1. УВОД

Када посматрамо једну друштвено социјалну заједницу, јасно нам се кристалише да је иста сачићена од мноштва мањих социјалних веза између друштвених актера која у свом збиру чине једну фино испреплетану филигранску мрежу, у којој проводимо своје животе. Како је немали број тих ситних веза између појединаца који чине једну групу, са предзнањем о

* Студент четврте године основних академских студија на Универзитету у Београду – Правном факултету, nikolaspasic674@gmail.com.

различитости сваког од нас, као логичан след произилазе одређени конфликти, тј одређена друштвено опасна понашања, која правни поредак настоји да регулише и уобличи.

Поврх тога да ми као појединци, хтели то или не, припадамо једној широј социјалној групи, оно што нам је, такође, заједничко су и одређени нагони који су нам тако природно дати са циљем самоодржања, међу којима се као фундаментални издвајају нагон живота и нагон смрти. Један од помених нагона који представљају природну законитост сваког човека јесте и *eros*, чији је циљ, према Фројду, одржање и увећање живота те исти не клија само из клице брака и породице, већ и из сваке социјалне заједнице тј. из сваког друштва. Нагон живота, односно *eros*, обједињује нагоне самоодржања и нагоне одржања врсте, нарцистички и објектни либидо, који се заједно супротстављају нагону смрти, односно нагонима за саморазарањем и разарањем, чији је циљ смрт, повратак у неорганско стање.¹

Имајући на уму изнето, не чуди да су људи кроз историју глобалне акције,² а све у циљу самоодржања једне заједнице, интуитивно осећали да одређена недела у својој бити носе већу друштвену опасност те да иста треба јасно одвојити од „класичних злочина“ са којима се најчешће сусрећемо. Будући да њих не поимамо као „класичне злочине“ за њихово расправљање не би требало да буде надлежан класични суд тј. суд неке државе, већ би, управо из разлога што такви злочини представљају ужас који по својој штетности по човечанство превазилази границе једне државе, за њих требало да буде надлежан некакав супранационални, односно међународни суд.³

На разини таквих идеја, 17. јула 1998. године усвајањем Римског статута основан је Међународни кривични суд. Сам Римски статут нам у свом члану 1 указује да је МКС основан као стално судско тело те да је исти надлежан за вођење кривичног поступка против лица за које постоји основана сумња да су починила најтежа кривична дела од међународног значаја.⁴ Иако су се материјалноправни услови за оснивање једног таквог суда стекли тек на крају 20. века, идеја о оснивању Међународног кривичног суд добија на полету по завршетку најкрвавијег сукоба модерне историје, по завршетку Другог светског рата. У том смислу, оснивање међународних војних трибунала у Нирнбергу и Токију представља важан допринос у организацији

-
- 1 Ж. Требјашанин, *Фројдов појам ероса и његов значај за психоанализу (фундаменталну и примењену)*, Факултет за економију, финансије и администрацију, Београд, 2023, 15–24
 - 2 М. Митровић, Д. Вуковић, *Основи социологије права*, Универзитет у Београду Правни факултет, Београд, 2017, 39.
 - 3 А. Шкундрић, *Надлежности међународних кривичних судова и трибунала*, мастер рад из међународног јавног права, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд 2021, 1.
 - 4 Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр 5/2001.

међународног кривичног правосуђа као и у ограничавању самовоље појединца у моментима оружаног сукоба.

Иако је Римским статутом прописано да МКС има јурисдикцију за процесуирање учинилаца за злочине геноцида, злочине против човечности, ратне злочине и злочине агресије, овај суд није могао да врши надлежност за злочине агресије до усвајања дефиниције агресије, односно све докле се није одредило биће кривичног дела агресије, а што је учињено на првој Ревизионој конференцији Римског Статута у Кампали.⁵ Дакле, иако је Римски статут усвојен 1998. године, формално правна дефиниција злочина агресије је уобличена тек амандманима из Кампале, непуних 12 година касније, а који су потврдили да агресија подразумева „употребу оружане силе од стране државе против суверенитета и или политичке независности друге државе, или која је на ма који начин неспојива са Повељом Уједињених нација“.⁶

Са освртом на изнето тема овог рада биће питање кривичноправне реакције Међународног кривичног суда на злочине агресије, те ће исти бити подељен у неколико систематизованих целина. У првом делу рада биће изнет кратак историјски преглед злочина агресије, да би у другом делу рада било подробније анализирано питање надлежности МКС, у виду стварне, персоналне, месне и временске надлежности поменутог суда за наведено кривично дело. На крају рада биће изнето мишљење аутора о горенаведеним питањима.

2. ИСТОРИЈСКИ ПРЕГЛЕД

Како је тема овог рада надлежност Међународног кривичног суда (скраћено: МКС) при правном резонавању о изнетим питањима, као сврсисходно сматрамо да треба указати на одређене важне догађаје, као и процесе, у прошлости, а који су умногоме обликовали међународно кривично правосуђе како га данас поимамо. Поред саме организације и функционалности међународног кривичног правосуђа и сам акт агресије је мењао своје правно-формалне облике. Па је тако и сама агресија, као начин решавања спорова, некада била дозвољена, мада треба имати у виду да је прво суђење због започињања неправедног рата забележено још у 13. веку, али и то да је до краја Првог светског рата, процесуирање таквих дела, била реткост.⁷

5 К. Арсић, „Агресија као међународно кривично дело с освртом на надлежност међународног кривичног суда“, *Раскрића међународног кривичног и кривичног права – реформа правосудних закона Републике Србије* (ур. М. Шкулић, И. Миљуш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право и Универзитет у Београду – Правни факултет, 2023, 262.

6 *Ibid.*, 263.

7 *Ibidem.*

2.1. Злочин против мира у Статуу МВТН

Историјат Међународног кривичног правосуђа представља један сегмент читаве опште историје човечанства те је нераскидиво везан за одређене догађаје у прошлости. Међу њима ваља издвојити Други светски рат као најсвирепије ратно превирање којем је свет до дана данашњег сведочио. Други светски рат у Европи започет је инвазијом на Пољску од стране Нацистичке Немачке, само дан након исценираног напада на радио-станицу у Глајвицу (*Gleiwitz*), док је завршен 9. маја 1945. године безусловном капитулацијом Немачке. У међувремену, Други светски рат је однео више од 60 милиона живота, те и не чуди да је једно од обележја века за нама и поштравање казних реакција и санкција поводом злочина подстакнутим политичким деловањем група или организација.⁸ Међународно кривично правосуђе није остало изоловано од последица поменутог сукоба, штавише оно је умногоме стварано са предумишљајем о трагедијама које је изазвао поменути рат.

Из чињенице да је та „општа историја човечанства“ у великој мери једна „ратна историја“, а да ратови неминовне производе и ратне злочине, те друга међународна кривична дела, произилази и доминантна веза важних историјских догађаја, нарочито ратно-историјска збивања, са конкретним случајевима међународних кривичних суђења.⁹ Одлучујући искорак у стварању једног делотворног система међународног кривичног правосуђа јесте оснивање Међународног војног трибунала, са седиштем у Нирнбергу (скраћено: МВТН), пред којим се остваривало гоњење и кажњавање највише ранжираних ратних злочинаца европске осовине, док је на сличан начин, за оне из „азијске сфере“, основан Међународни војни трибунал са седиштем у Токију.¹⁰

У периоду од Париске мировне конференције па све до краја Другог светског рата и доношења Статута Међународног војног трибунала у Нирнбергу, готово уопште се није радило на правном прецизирању међународних кривичних дела и процесуирању учинилаца истих.¹¹ Члан 6 Статута се односи на надлежност самог МВТН, те нам каже да се иста заснива у погледу три међународна кривична дела тј. у погледу *рајних злочина, злочина њројив човечности* као и *злочина њројив мира*, те је управо на тај начин агресија

8 B. L. Ingraham, *Political Crime in Europe, a comparative study of France, Germany and England*, University of California Press, Berkeley, 1979, 319.

9 М. Шкулић, В. Бајовић, *Историја међународној кривичној правосуђа и основне одлике њосиуика њред сјалним међународним кривичним судом*, Досије студио, Београд 2017, 12

10 М. Шкулић, *Међународно кривично њправо*, Универзитет у Београду Правни факултет, Београд 2022, 103.

11 О. Бојанић, „Злочини против човечности у Нирнбершкој пресуди“, *Раскрића међународној кривичној и кривичној права – реформа њравосудних закона Рејублике Србије* (ур. М. Шкулић, И. Миљуш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право и Универзитет у Београду – Правни факултет, 2023, 653.

први пут инкриминисана као самостално међународно кривично дело.¹² Сам Статут нам у свом члану 6(а) предочава да је злочин против мира „планирање, припремање, започињање или вођење агресорског рата којим се крше међународни уговори, споразуми или гаранције, или учествовање у неком заједничком плану или завери за извршење ма ког од горе наведених дела“.¹³ Радње извршења заузимају највећи део дефиниције злочина против мира Статута МВТН. Из наведене формулације члана 6(а) Статута јасно произилази да је МВТН био надлежан за процесуирање извршеног неправа у виду злочина против мира, који у својој бити познаје четири радње извршења од којих се две тичу вођења агресивног рата, као и покушаја извршења поменутог међународног кривичног дела, у виду започињања агресивног рата. Такође ваља навести да су и припремне радње (остале две радње извршења тј. планирање и припремање) заправо „подигнуте“ у ранг алтернативно прописаних радњи извршења.¹⁴

Од осталих одредаба Статута МВТН, за кривично дело агресије од посебног значаја је члан 7, који је прописивао да „званичан положај окривљеног, било као шефа државе или другог одговорног положаја у власти, неће се узети као основ за искључење кривичне одговорности или као олакшавајућа околност“.¹⁵ Дакле, индивидуална кривична одговорност за агресију је према одредбама Статута излагала репресији личност управљача агресорске државе, упркос теорији о државном акту тј. без обзира на то да ли су и што су, као њени пуномоћници, радили у име и за рачун државе.¹⁶

2.2. Резолуција 3314 Генералне скупштине Уједињених Нација

У међународном праву се појам агресије пре свега везује за дефиницију садржану у резолуцији коју је усвојила Генерална скупштина Уједињених нација 14. децембра 1974. године, према којој она представља употребу војне силе од стране једне државе против суверенитета, територијалног интегритета или политичке независности друге државе, или на било који други начин који није у складу са Повељом УН.¹⁷ Тек је Резолуцијом 3314 Генералне скупштине УН дата конкретна дефиниција агресије и то она дефиниција која је прихваћена и амандманима из Кампале.¹⁸ Према дефиницији која је дата том приликом, агресијом се сматрало свако отпочињање

12 Члан 6, Статута Међународног војног трибунала у Нирнбергу.

13 Члан 6 (а), Статута Међународног војног трибунала у Нирнбергу.

14 А. Шкундрић, *Агресија као злочин против мира*, мастер рад из кривичног права, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2022, 19.

15 А. Шкундрић (2022), *op. cit.*, 21.

16 *Ibidem*.

17 М. Шкулић (2022), *op. cit.*, 282.

18 К. Арсић, *op. cit.*, 265.

употребе оружане силе једне државе према другој, мимо правила предвиђених Повељом УН.

Резолуција 3314 је у члану 3 садржала и таксативно побројане акте које чине агресију, без обзира на то да ли је рат објављен или не. Па су се тако следећи акти квалификовали као агресија: (а) инвазија или напад оружаних снага једне државе на територију друге државе, или свака војна окупација, чак и привремена, која је резултат такве инвазије или напада, или било које анексије употребом силе на територији друге државе или на део њене територије; (б) бомбардовање од стране оружаних снага једне државе на територију друге државе или употребу било каквог оружја од стране државе против територије друге државе; (в) блокада лука или обала једне државе од стране оружаних снага друге државе; (г) напад оружаних снага једне државе на копнене, поморске или ваздушне снаге, или поморске и ваздушне флоте друге државе; (д) употреба оружаних снага једне државе које се налазе на територији друге државе уз сагласност државе пријема, у супротности са условима предвиђеним споразумом или било какво продужење њиховог присуства на тој територији након престанка споразум; (ђ) одлука једне државе да своју територију коју је ставила на располагање другој држави, ова друга држава користи за извођење аката агресије на трећу државу; (е) слање од стране или у име државе оружаних група, припадника нерегуларних снага или плаћеника, који изводе акте оружане силе против друге државе такве тежине да представљају горе наведена дела, или њено значајно учешће у њима.¹⁹ Оно што се појављује као проблем, при *numerus clausus* навођењу недозвољених радњи, јесте то да колико год намера законодавца иде у правцу да под опсег норме подведе различите радње којима се врши агресија, увек ће постојати немали број понашања који ће остати изван саме норме. С тим у вези постоји бојазан да управо такве радње, иако можда материјално заслужују, ипак неће бити санкционисане као кривично дело агресије. Такође, веома је важно навести да се Резолуцијом 3314 изричито наглашава да никакви разлози било које природе не могу служити као оправдање за агресију, те да агресија повлачи међународну одговорност, а да агресорски рат представља злочин против међународног мира.²⁰

2.3. Агресије у Римском Статуту до амандмана из Кампале

Римски статут усвојен је 17. јула 1998. године,²¹ а ступио је на снагу 1. маја 2002. године. Како је Римским статутом основан Међународни кривични

19 Definition of Aggression, United Nations General Assembly Resolution 3314 (XXIX), Article 3.

20 З. Стојановић, *Међународно кривично право*, Правна књига, Београд 2017, 113.

21 Члан 1, Закон о потврђивању Римског статута Међународног кривичног суда, „Сл. Лист СрЈ – међународни ујовори“, бр 5/2001

суд, исти је почео са радом неколико месеци након ступања на снагу РС-а. Сама агресија је, према Римском статуту, поред кривичног дела *геноцида*, кривичних дела регулисаних као „злочини против човечности“, те кривичних дела регулисаних као „рајни злочини“, постала предмет надлежности МКС-а.²²

Решење којем се 1998. године прибегло у Римском статуту резултат је компромиса, односно немогућности да се правда изостављање злочина против мира из надлежности Суда, и с друге стране неспремности већине држава, а поготово великих сила, да прихвате могућност да се и њиховим грађанима суди за ово кривично дело које се без учешћа и коришћења државних структура не може ни замислити.²³ Управо из тог разлога је у надлежност МКС укључено и кривично дело агресије.

Оно што је симптоматично јесте чињеница да су аутори Римског статута изоставили формално-правну дефиницију појма агресије, те Међународни кривични суд, иако формално надлежан за агресију, није могао да врши своја процесна овлашћења у том смислу све до Прве ревизионе скупштине Међународног кривичног суда. Све претходно изнето је довело до прилично „чудне“ ситуације да се један део стварне надлежности МКС, предвиђен чланом 5 Римског статута, дуго није могао ефективно остварити, те се, према схватању појединих аутора, надлежност МКС поводом процесуирања за дело агресије сводило на својеврсну „ голу “ норму.²⁴

Сами аутори Римског статута су покушали да привремено реше овако постављен проблем. Наиме они нас у члану 5 став 2 Римског статута упућују о чињеници о заснивању стварне јурисдикције МКС поводом агресије, али да иста неће моћи ефективно да се остварују. Суд ће бити ефективно надлежан за кривично дело агресије након „што се прописима донетим у смислу чл. 121 и 123, установе елементи бића овог кривичног дела, и тако испуне претходни услови за установљење надлежности Суда“.²⁵ Другим речима, будући међународни кривични суд неће моћи да ефективно остварује своју стварну надлежност у погледу кривичног дела агресије све док се у поступку ревизије статута не усвоје амандмани којима би то кривично дело било дефинисано, те којима би били регулисани услови установљавања надлежности суда у односу на поменуто кривично дело.²⁶

2.4. Конференција у Кампали

Резолуцијом број 6. од 11. јуна 2010. године,²⁷ која је донета на 13. Пле-нарној седници Прве ревизионе скупштине Међународног кривичног суда,

22 Вид. члан 5 став 1 оригиналног текста Римског статута из 1998. године.

23 З. Стојановић, *op. cit.*, 112.

24 М. Шкулић (2022), *op. cit.*, 284.

25 Вид. члан 5 став 2 оригиналног текста Римског статута из 1998. године.

26 А. Шкундрић (2022), *op. cit.*, 55.

27 Resolution RC/Res.6 of 11 June 2010.

агресија је коначно дефинисана у смислу самог Римског статута, односно за његове потребе, а што с обзиром на дејство начела комплементарности свакако има одговарајући утицај и на национална кривична законодавства.²⁸ Прва ревизиона скупштина МКС носи колоквијални назив „конференција у Кампали“ према главном града Уганде, у којој је иста и одржана. Иако су амандмани из Кампале ступили на снагу 17. јула 2018. године, пут до омогућавања МКС да врши надлежност за злочин агресије није ишао лако.²⁹ Проблем се састојао у жељи представника великих сила да утичу на сам текст амандмана, не би ли на тај начин умањили шансе да и они сами одговарају за злочине агресије. Амандмани обавезују само оне државе чланице Римског статута које су прихватиле и ратификовале амандмане којима се мења текст статута. То значи да у погледу злочина агресије Међународни кривични суд не може вршити јурисдикцију према држављанима или на територији државе која није прихватила надлежност овог суда, односно да МКС има надлежност за злочин агресије само за лица која су држављани држава које су прихватиле Римски статут и амандмане из Кампале и уколико је злочин учињен на територије друге чланице статута.³⁰

Према амандманима из Кампале материјално-правна дефиниција агресије, која је садржана у члану 8bis Римског статута, гласи:

„За потребе овог Статута, „злочин агресије“ означава планирање, припрему, започињање или извршење, од стране лица које је у позицији да ефективно врши контролу над политичким или војним акцијама или да усмерава акције државе, акта агресије који према свом карактеру, тежини и обиму представља очигледно кршење Повеље Уједињених нација“.³¹

Када говоримо о извршиоцу овог кривичног дела, учинилац не може бити било које лице, већ лице које има одређена посебна својства. Та посебна својства се првенствено огледају у могућности да једно лице ефективно, тј. стварно, врши контролу над или да усмерава политичку или војну акцију државе. Из тог разлога кривично дело агресије схватамо као тзв. посебни деликт, тј. *delicta propria*, код кога законски опис могу извршити само лица са одређеним специфичним својствима.³² Агресија је акт повреде права на рат, што не може учинити обичан војник, те је осим подстицања на агресивни рат, криминално-политички оправдано да се као извршиоци инкриминацијом обухвате и они који, према свом положају, доносе одлуку о вођењу агресивног рата, односно они који нареде вођење агресивног рата.³³

28 М. Шкулић (2022), *op. cit.*, 284.

29 К. Арсић, *op. cit.*, 266.

30 *Ibid.*, 267.

31 Rome Statute of the International Criminal Court, Article 8bis.

32 И. Вуковић, *Кривично право оштин гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2024, 76.

33 З. Стојановић, *op. cit.*, 114.

Сам акт агресије се детаљније објашњава у следећем ставу 2 члана 8bis, у којем се наводе акти тј. радње које ће се, без обзира да ли је рат објављен или не, сматрати кривичним делом агресије. Таксативно побројани акти од (а) до (е) у потпуности одговарају решењу из Резолуције 3314, а која је усвојена на Генералној скупштини УН 14. децембра 1974. године.³⁴ Све у свему, тек је крајем 2017. године довољан број држава чланица Римског статута, ратификовао новеле из Кампале,³⁵ које су тада ступиле на правну снагу, што у исто време значи да је на тај начин „злочин агресије“ ефективно постао део стварне надлежности МКС од 17. јула 2018. године, дакле на „двадесетогодишњицу Римског статута“.³⁶

3. СТВАРНА НАДЛЕЖНОСТ У ПОГЛЕДУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА АГРЕСИЈЕ

Један кривични поступак, да би вршио своју функцију, мора да стекне основне кривичнопроцесне функције које врше кривичнопроцесни субјекти. У начелу, ти основни кривичнопроцесни субјекти су *суд*, са једне стране, и *сйранке* са друге. Суд има фундаменталну улогу у кривичном поступку јер је управо он надлежан да води кривични поступак. Поменути надлежност није само право већ и обавеза, за односни суд да води кривични поступак у одређеној фази и да, када за то има процесних услова, реши кривичну ствар у предмету.³⁷ Постоје неколико врста надлежности Међународног кривичног суда од којих ће у овом раду бити обрађене *сйварна*, *йерсонална*, *месна* те *временска надлежност* у погледу кривичног дела агресије. Када говоримо о стварној надлежности МКС, она представља право и дужност суда да води кривични поступак у односу на, Римским статутом, одређену кривичну ствар, те да, с обзиром на тежину извршеног дела, донесе одлуку у односу на њу.³⁸ На овом месту важно је указати и на то да уколико лице у моменту извршења није имало пуних 18 година живота, МКС, иако надлежан за то дело према Римском статуту, ипак неће бити надлежан за расправљање у тој правној ствари.³⁹

34 Вид. део рада под називом Резолуција 3314 Генералне скупштине Уједињених нација.

35 Претходно цитирани аутор З. Стојановић, *op. cit.*, 114., констатује да је до изглавања у начелу могло доћи и раније, крајем септембра 2016. године, али и то да се чекало да још једна држава поред Палестине ратификује амандмане из Кампале, не би ли се на тај начин избегли евентуални приговори око међународно правног статуса палестинске државе.

36 М. Шкулић (2022), *op. cit.*, 286.

37 М. Шкулић, *Кривично процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011, 87.

38 М. Шкулић (2022), *op. cit.*, 327.

39 *Ibid.*, 328.

Међународни кривични суд представља стално судско тело међународног карактера, чије је седиште у Холандији, у граду Хагу. Као што је претходно наведено, МКС је према члану 5 Римског статута стварно надлежан за четири кривична дела која у себи носе повећан степен друштвене нетрпељивости на међународном нивоу. Та дела су кривично дело геноцида, кривично дело против човечности, кривично дело ратних злочина као и кривично дело агресије у односу на које је стварна надлежност ефективно установљена 17. јула 2018. године тј. тек усвајањем амандмана из Кампале.

Овакво стање ствари и не чуди, имајући на уму да је кривично дело агресије једно од, ако не и најинтригантније дело које потпада под надлежност МКС. Разлог лежи управо у чињеници да је за извршење овог кривичног дела неопходно коришћење државних структура, те неспремности појединих држава да изложе кривичном гоњењу своја политичка и војна руководства.⁴⁰ Следствено томе, све до појаве МКС, није био основан ниједан међународни правосудни орган који би био стварно надлежан за ово кривично дело, укључујући и *ad hoc* трибунале Савета безбедности.⁴¹

Сама агресија је током 20. века фигурирала као једно од значајнијих правних питања правне теорије. Ако погледамо хронолошки још од Резолуције 3314 почиње рад на правно-формалном дефинисању појма агресије, да би наведено кривично дело Римским статутом потпало под надлежност МКС. Управо Римским статутом, пажња се преусмерава са дефиниције кривичног дела агресије на питање надлежности МКС поводом односног кривичног дела. Још у почетку систематизованог приступа датом питању, фигурирала су два основна проблема. Први проблем тицао се улоге Савета безбедности УН-а при кривичном гоњењу за кривично дело агресије, док се други проблем тицао дејства усвојених амандмана.⁴² *Modus operandi* решавања овог проблема био је доста сличан начину решавања проблема недостатка материјално правне дефиниције појма агресије. Па је тако текст Римског статута поново измењен путем усвајања амандмана, те је исти проширен за, нама значајна, два нова члана 15*bis* и 15*ter*, о којима ће бити више речи у следећем поглављу.

3.1. Члан 15*bis* Римског статута

Опреза ради, важно је указати на општу стварну надлежност Међународног кривичног суда. Наиме, надлежност МКС се заснива на основу члана 13 Римског статута, који представља својеврсни *lex generalis* у погледу заснивања стварне надлежности, а у којем се наводи да ће суд вршити јурисдикцију у погледу кривичних дела садржаних у већ помињаном члану 5.⁴³ Такође, члан

40 З. Стојановић, *op. cit.*, 113.

41 А. Шкундрић (2022), *op. cit.*, 109.

42 *Ibid.*, 105.

43 Rome Statute of the International Criminal Court, Article 13.

13 нам даље каже да се јурисдикција суда може засновати на иницијативу три различите стране. Најпре ако је „ситуацију у којој постоји сумња да је учињено једно или више таквих кривичних дела тужиоцу *пријавила држава чланица Римског статута*“, те уколико је „ситуацију у којој постоји сумња да је извршено једно или више кривичних дела садржаних у члану 5, тужиоцу *пријавио Савет безбедности*“, односно уколико је *тужилац самостално покренуо истрају* сходно овлашћењима проистеклим из члана 15 Римског статута.

Додатан проблем при заснивању стварне надлежности МКС за кривично дело агресије представља и члан 39 Повеље Уједињених Нација. Наиме члан 39 Повеље нам недвосмислено указује да је управо Савет безбедности надлежан да утврди „да ли постоји претња миру, повреда мира или агресија“, те да исти, уколико сматра да је дошло да агресије, има овлашћење за деловање у смислу давања препорука или одлучивања о мерама које ће се том приликом применити. Поменута одредба је навела одређене државе (претежно оне које су потписнице Римског статута), као и поједине ауторе на закључак да је управо Савет безбедности једино тело у међународном праву које има овлашћење да утврђује постојање односно непостојање акта агресије.⁴⁴ Како је као један од услова за заснивање надлежности МКС прописано и то да је акт агресије извршен, а имајући на уму овлашћење Савета безбедности у погледу одлучивања о постојању акта агресије, стиче се утисак да је за реализацију стварне надлежности МКС неопходна претходна одлука Савета безбедности о постојању злочина агресије.⁴⁵

У том смислу, члан 15*bis* упућује надлежног тужиоца на деловање, у ситуацији када је до покретања поступка пред МКС дошло на иницијативу самог тужиоца или на иницијативу неке од држава потписница Римског статута. Те се у члану 15*bis* став 6 наводи како је тужилац дужан да, онда када сматра да постоји разумна основа да се настави са истрагом поводом утврђивања злочина агресије, најпре провери „да ли је Савет безбедности претходно утврдио постојање акта агресије који је починила дотична држава“. Како је Савет безбедности функционално одвојено тело од Међународног кривичног суда па и поступајућег тужилаштва, у зависности од његовог наредног деловања зависи и који ћемо став члана 15*bis* даље применити. Уколико је Савет безбедности, у оквиру својих овлашћења, окарактерисао одређени акт као акт агресије, поступајући тужилац може неометано да настави са истрагом.⁴⁶ Но уколико до такве верификације није дошло, ситуација ће се одвијати на следећи начин. Поступајући тужилац има могућност да се обрати генералном секретару Уједињених нација поводом „ситуације пред Судом, те да му достави све релевантне информације и документа“ до којих је у овој процесној фази дошао.⁴⁷ Након тога, Савету

44 А. Шкундрић (2022), *op. cit.*, 106.

45 *Ibidem*.

46 Rome Statute of the International Criminal Court, Article 15 *bis* (7).

47 Rome Statute of the International Criminal Court, Article 15 *bis* (8).

безбедности је остављен рок од 6 месеци за доношење одлуке о томе да ли одређено понашање које је изнето пред МКС има карактер агресије. Уколико по протоку наведеног рока не дође до одлучивања о изнетом питању, јавни тужилац може наставити са истрагом уз два услова. Најпре, да је веће за претходни поступак МКС-а одобрило такву истрагу, а потом и да Савет безбедности није штогод друго одлучио сходно овлашћењима проистеклим из члана 16 Римског статута.⁴⁸

На овом месту је важно указати и на члан 16 Римског статута који даје значајна овлашћење Савету безбедности. Наиме члан 16 РС-а каже следеће: „Ниједна истрага или кривично гоњење не може се покренути нити наставити према овом Статуту у периоду од 12 месеци након што је Савет безбедности, у резолуцији усвојеној у складу са Поглављем VII Повеље Уједињених нација, то затражио од Суда; такав захтев Савет може обновити под истим условима“. Из наведеног произилази да Савет безбедности, уколико то сматра сврсисходним, може блокирати поступак пред МКС поводом кривичног дела агресије. Као да претходно наведена овлашћења Савета безбедности нису довољна, поједини аутори се залажу за још неке измене Римског статута, које би додатно ојачале позицију Савета безбедности у поступцима пред МКС.⁴⁹

Поврх свега изнетог, МКС је независан орган, који ће самостално донети одлуку о изнетим питањима. Иако Савет безбедности има велику улогу при расправљању о злочину агресије пред МКС, поменути суд задржава право да независно од одлуке Савета безбедности о постојању тј. непостојању агресије, сам утврди да ли је дошло да извршења поменутог кривичног дела. Наведено право зајемчено је чланом 15bis став 9 у којем се наводи да „утврђивање акта агресије од стране органа изван Суда неће прејудуцирати одлуку Суда на основу овог Статута“.

Сходно изнетом, констатујемо да поступак заснивања стварне надлежности МКС поводом кривичног дела агресије, у случају када је ситуацију пријавила држава чланица РС-а или у случају када је тужилац самостално иницирао истрагу, познаје две варијанте. Прва се односи на ситуацију у којој је Савет безбедности одређени акт претходно окарактерисао као злочин агресије, при чему, у таквој ситуацији, поступајући тужилац може неометано наставити са започетом истрагом. Друга варијанта је онда када до такве одлуке није дошло. У наведеној ситуацији, након што обавести генералног секретара УН-а, поступајући тужилац мора сачекати да протекне

48 Rome Statute of the International Criminal Court, Article 15bis (8)

49 Stein M. S., “The Security Council, the International Criminal Court, and the Crime of Aggression: How Exclusive is the Security Council’s Power to Determine Aggression?”, *Indiana International & Comparative Law Review*, 1/2005, 31–32. Па тако цитирани аутор сматра да би у надлежност Савета безбедности требало додати и могућност истог да трајно обустави поступак МКС поводом кривичног дела агресије, да поништи резултате кривичног гоњења за наведено кривично дело, па чак и да поништи сваку врсту оптужбе која је изнета пред МКС поводом злочина агресије.

претходно наведени рок од 6 месеци, а који се оставља Савету безбедности за доношење релеватне одлуке у поступку поводом злочина агресије. Тек након што истекне придвиђени рок, тужилац може наставити са истрагом уз одобрење већа за претходни поступак МКС-а иако до одлуке о постојању односно непостојању агресије, од стране Савета безбедности, није дошло.

3.2. Члан 15ter Римског статута

Члан 15ter је следећи важан члан када говоримо о заснивању надлежности МКС-а за злочин агресије, а који се тиче ситуације у којој иницијатива за покретање поступка потиче управо од Савета безбедности. Па тако члан 15ter у ставу 1 каже следеће: „Суд може вршити надлежност над кривичним делом агресије у складу са чланом 13, параграф (б), а у складу са одредбама овог члана“. Ако погледамо члан 13 РС-а, о којем је претходно већ било речи, долазимо до закључка је то својеврсна општа одредба о заснивању надлежности МКС-а. Параграф (б) односи се на „ситуацију у којој постоји сумња да је учињено једно или више таквих кривичних дела тужиоцу пријавио Савет безбедности УН, делујући на основу Главе VII Повеље Уједињених нација“.

Што нас у свом крајњем значењу наводи на закључак да се, за разлику од претходно описане две ситуације у којима иницијална пријава долази од стране самог јавног тужиоца или државе чланице РС-а, када ситуацију пријављује Савет безбедности примењују општа правила о заснивању надлежности МКС-а. Такође, имајући на уму да управо Савет безбедности пријављује одређену ситуацију као злочин агресије, као логично проистиче да се за вођење поступка пред МКС-ом не тражи правно формална потврда Савета безбедности о постојању тј. непостојању злочина агресије.

4. ПЕРСОНАЛНА И МЕСНА НАДЛЕЖНОСТ МКС

Када говоримо о персоналној и месној надлежности Међународног кривичног суда, важно је указати на одредбе које су садржане у члану 12 Римског статута. Па је тако МКС надлежан за процесуирање лица која су у моменту извршења кривичног дела агресије била држављани државе чланице РС-а, као и онда када се ради о држављанину државе која је прихватила надлежност МКС. Са друге стране, МКС ће бити надлежан уколико је злочин агресије извршен на територији државе чланице Римског статута, као и онда када је злочин агресије извршен на територији државе која није потписала и прихватила Римски статут, али која признаје надлежност МКС у конкретном случају. Такође, МКС ће бити територијално надлежан и за подручје које одреди Савет безбедности УН, уколико је реч о кривичним делима из стварне надлежности МКС-а за које поступак почиње по иницијативи Савета безбедности УН који делује према овлашћењима из Главе VII Повеље, чак и ако се ради о територији

државе која није чланица Римског статута, нити је својевољно пристала да МКС заснује надлежност *in concreto*.⁵⁰

Када говоримо о персоналној и месној надлежности МКС, важно је указати на члан 15*bis* став 4 у којем се наводи да „суд може, у складу са чланом 12, вршити надлежност над злочином агресије, који произилази из акта агресије који је починила држава чланица, осим ако та држава уговорница раније није изјавила да не прихвата такву надлежност, подношењем изјаве секретару“. У наставку наведеног члана стоји и то да се поменута изјава може дати у било које време, те да ће иста бити разматрана у периоду од 3 године.

Наведена ситуација у којој држава чланица Римског статута изјављује како не прихвата надлежност МКС-а у конкретној ситуацији носи колоквијални назив *opt-out* изјава.⁵¹ С тим у вези постоје два тумачења одредбе члана 15*bis* став 4, од којих ће у овом раду бити обрађено оно тумачење које је уједно и прихваћено Резолуцијом број 5,⁵² усвојеној на 16. седници Скупштине држава чланица РС-а одржаној у Њујорку.⁵³ Према усвојеном тумачењу, амандмани који се тичу заснивања надлежности МКС-а поводом кривичног дела агресије, производе правно дејство искључиво према државама које су прихватиле и ратификовале поменуте амандмане. Што у свом коначном решењу значи да је, уколико одређена држава жели да се изузме из надлежности Суда поводом наведеног дела, довољно да иста не ратификује амандмане на основу којих се та надлежност и заснива. Дакле, према резолуцији из Њујорка за заснивање надлежности МКС-а у односу на кривично дело агресије, а према члану 15*bis* РС-а, неопходно је да су и држава агресор, и држава-жртва агресије ратификовале амандмане, као и да евентуално након ратификације држава-агресор није депоновала *opt-out* изјаву.⁵⁴

5. ВРЕМЕНСКА НАДЛЕЖНОСТ МКС

Основна одредба која се тиче временске надлежности Међународног кривичног суда, садржана је у члану 11 Римског статута. Поменути члан нам недвосмислено указује да ће се надлежност суда успоставити само „за злочине почињене након ступања на снагу овог Статута“. Државе које нису чланице Римског статута то свакако могу постати тако што ће прихватити и ратификовати правила садржана у поменутом статуту. У том случају „ако држава постане потписница овог Статута након његовог ступања на снагу,

50 А. Шкундрић (2022), *op. cit.*, 115.

51 Више о томе на: <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2010/06/opt-out-system-risks-undermining-icc/>; приступљено дана: 14.04.2024

52 ICC-ASP/16/Res.5: Activation of the jurisdiction of the Court over the crime of aggression.

53 Више о томе на: <https://www.icc-cpi.int/news/international-criminal-court-presents-annual-activity-report-16th-session-assembly-states>; приступљено дана: 14.04.2024.

54 А. Шкундрић (2022), *op. cit.*, 120.

Суд може вршити своју јурисдикцију само у погледу злочина почињених након ступања на снагу овог Статута за ту државу“. У наставку наведеног члана остављена је могућност да се надлежност Међународног кривичног суда поводом дела која су извршена пре ступања на снагу РС-та за одређену државу, заснује на основу изјаве те државе, а сходно члану 12 параграф 3.

6. ЗАКЉУЧАК

Питање надлежности Међународног кривичног суда поводом кривичног дела агресије не може се до краја сумирати ако изузмемо један за нас веома значајан однос. Тај однос се тиче пре свега супростављених идеала међународног јавног права и међународног кривичног права. Међународно јавно право почива на Повељи Уједињених нација којима су зајемчене основне слободе и права свим пуноправним државама чланицама Уједињених нација. Са тим на уму, заступамо мишљење да су државе чланице УН-а, приликом усвајања Повеље имале на уму надлежност Савета безбедности приликом одлучивања о злочину агресије. Такво стање ствари проистиче из става да је агресија пре свега политички злочин, да она напада апстрактан објект заштите у смислу једне државе, народа, те да управо процесуирање злочина агресије захтева политичку конотацију.

У прилог оваквом схватању иде и сама дефиниција злочина агресије усвојена у Кампали у којој се као могући субјект извршења овог кривичног дела наводи „лице које је у позицији да ефективно врши контролу над политичким или војним акцијама или да усмерава акције државе“. Овакву норму схватамо као потврду да злочин агресије може бити извршен само од стране најугицајних личности у једној сувереној држави, те да „обичан војник“ не може извршити поменуто дело. Са тим на уму, сматрамо да је за сваки злочин агресије неопходна политичка воља представника једне државне заједнице.

Са друге стране, Међународни кривични суд, као оличење међународног кривичног права, има за идеал процесуирање и санкционисање свих друштвено опасних радњи којима се нападају основне вредности међународне заједнице. Оно што се показало као проблем јесте неспремност великих сила, и то оних које су умногоме дале печат међународним односима, да прихвате начела и функцију Међународног кривичног суда. Као потврда тог става, јесте и чињеница да управо три најмоћније сватске силе⁵⁵ нису државе чланице Римског статута, а да чак и поједине државе чланице не желе да прихвате јурисдикцију Међународног кривичног суда за злочин агресије, не би ли на тај начин аболирали своје држављане од кривичног гоњења за наведени злочин.

Злочин агресије представља појаву у којој се сустичу бројни проблеми данашњег света, из ког разлога је она једно од теоријски најконтроверзнијих

55 Овде се пре свега указује на Русију, Кину и САД.

питања кривичноправне теорије. За потпуно разумевање проблематике којом се овај рад бави, потребно је тумачити не само правне норме већ и политичке и дипломатске акције држава које уређују међународне односе. Свакако, иако је ступањем на снагу амандмана из Кампале, Међународни кривични суд стекао пуну јурисдикцију за злочин агресије, мишљења смо да постоји бојазан да иста остане само „мртво слово на папиру“, те да је за успостављање пуне јурисдикције МКС за односно кривично дело „правничко перо“ недовољно.

У том смислу, стојимо при ставу да је питање стварне надлежности МКС за злочин агресије више ствар односа великих сила него правне норме која је садржи. Докле год је такво стање ствари, право посустаје на свом првом кораку који се тиче обавезне применљивости на све, те ће правила постојати само за оне државе које немају довољан квантум политичке снаге, док ће се за оне моћне акти злочина агресије заменити флоскулом „хуманитарне интервенције“ која брише границе кривичне одговорности за причињено недело и испољено зло.

ЛИТЕРАТУРА

- Арсвић К., „Агресија као међународно кривично дело с освртом на надлежност међународног кривичног суда“, *Раскрића међународној кривичној и кривичној права – реформа правосудних закона Републике Србије* (ур. М. Шкулић, И. Миљуш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право и Универзитет у Београду – Правни факултет, 2023.
- Вуковић И., *Кривично право ошћии гео*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2024.
- Бојанић О., „Злочини против човечности у Нирнбершкој пресуди“, *Раскрића међународној кривичној и кривичној права – реформа правосудних закона Републике Србије* (ур. М. Шкулић, И. Миљуш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право и Универзитет у Београду – Правни факултет, 2023.
- Ingraham B.L., *Political Crime in Europe, a comparative study of France, Germany and England*, University of California press, Berkeley, 1979.
- Митровић М., Вуковић Д., *Основи социологије права*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2017.
- Stein M. S., “The Security Council, the International Criminal Court, and the Crime of Aggression: How Exclusive is the Security Council’s Power to Determine Aggression?”, *Indiana International & Comparative Law Review*, 1/2005.
- Стојановић З., *Међународно кривично право*, Правна књига, Београд, 2017.
- Требјашанин Ж., *Фројдов појам ероса и његов значај за психијанализу (фундаменталну и примењену)*, Факултет за економију, финансије и администрацију, Београд, 2023.

- Шкулић М., *Кривично процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011.
- Шкулић М., *Међународно кривично право*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд 2022.
- Шкулић М., Бајовић В., *Историја међународној кривичној правосуђа и основне одлике њеног развоја пред савременим међународним кривичним судом*, Досије студио, Београд 2017.
- Шкундрић А., *Надлежност међународних кривичних судова и трибунала*, мастер рад из међународног јавног права, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2021.
- Шкундрић А., *Агресија као злочин против мира*, мастер рад из кривичног права, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2022.

*Nikola D. Spasić**

JURISDICTION OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT FOR THE CRIMINAL OFFENSE OF AGGRESSION

Summary

This paper analyzes the issue of the legal definition of the crime of aggression, as well as the jurisdiction of the International Criminal Court for the said crime. As the definition of aggression changed its form, the first part of the paper will focus on the historical aspect of this institute. In this sense, special emphasis is placed on certain events in the past that greatly shaped the crime of aggression. Bearing in mind the importance of Resolution 3314, special attention is directed to the crime of aggression within the framework of the Rome Statute and the amendments that were adopted at the 13th Plenary Session of the First Revision Assembly of the International Criminal Court, held in Kampala. The second part of the paper presents a concise presentation of the jurisdiction of the International Criminal Court for the crime in question. For this purpose, the decisions contained in Articles 15bis and 15ter of the Rome Statute were discussed, as well as the relationship between the International Criminal Court and the United Nations Security Council.

Keywords: aggression, Rome Statute, International Criminal Court, Security Council.

* Fourth year undergraduate student, Faculty of Law, University of Belgrade., nikolaspasic674@gmail.com, email: nikolaspasic674@gmail.com.